

O VÝSKUMOCH MIOCÉNNEJ FLÓRY

Handlovsko-novácka panva s lukratívnymi ložiskami hnedého uhlia sa stala už začiatkom 20. storočia objektom záujmu, presahujúcim hranice regiónu. V súčasnosti zostáva nielen uhoľným, ale aj paleobotanickým fenoménom celoslovenského významu. Jej prívlastok „prírodné múzeum paleobotaniky“ je opodstatnený, pretože v uhoľných baniach na hornej Nitre sa nachádzajú stovky jedinečných skamenelín flóry z rozhrania stredného a vrchného miocénu, s vekom 12 – 14 miliónov rokov. Tento vek je určený na základe odborného spracovania fosílného materiálu získaného zo sprievodných hornín uhoľných slojov. Mikroskopický materiál i makroskopické nálezy skamenených rastlín, zachované v podobe zuhoľnatených listov, plodov, semien, vetvičiek, konárov, resp. len odtlačkov, majú nesmiernu výpovednú hodnotu. Spolu so spôsobom uloženia v sedimentárnej výplni panvy umožňujú geológom a paleontológom rekonštruovať prostredie a klimatické podmienky krajiny v dobe existencie rastlínstva a riešiť ekologické vzťahy v rámci vegetácie. Čítanie v geologickom archíve však vôbec nie je jednoduché.

Významný múzejník, vedec, paleobotanik Mikuláš Takáč (1921 – 2011).

Prvé informácie o fosílnych rastlinách z handlovsko-nováckej panvy pochádzajú z roku 1867. Začiatkom minulého storočia, spriemyselním ťažby hnedého uhlia v regióne, nastal rozmach paleontologických, najmä paleobotanických výskumov, na ktorých sa podieľali viacerí významní slovenskí i zahraniční vedci.

Najintenzívnejším výskumom skamenenej treťohornej flóry sa v rokoch 1959 – 1983 zaoberal paleobotanik Mikuláš Takáč, prírodovedný pracovník Múzea v Bojniciach. Z hnedouhoľných baní v Handlovej, Novákoch, Cigli, z povrchového lomu v Lehote pod Vtáčnikom a z horninových východov z okolia Veľkej Čausy získal a odborne spracoval 8700 fosílnych rastlín, ktoré rozšíril o paleozoologické nálezy stavovcov (cicavcov, rýb) a bezstavovcov (lastúrnikov, ulitníkov). Systematickým štúdiom paleobotanického materiálu determinoval 147 druhov flóry so zástupcami výtrusných, nahosemenných i krytosemenných rastlín zaradených do 75 čeľadí. Poznatky mu umožnili vyčleniť päť rastlinných spoločenstiev so vzájomne sa prelínajúcimi prvkami. Skúmaním rozšírenia súčasných príbuzných druhov paleoflóry, ktorá bola v mladších treťohorách skoro na rovnakom stupni vývoja ako dnes, ju začlenil do viacerých geografických oblastí sveta. Výsledkom vedeckého skúmania bolo zistenie, že najviac „súčasníkov“ hornonitrianskej skamenenej flóry dnes rastie prevažne v exotických krajinách severnej pologule (východná Čína, Japonsko, Vietnam, južná a juhovýchodná časť Severnej Ameriky, India a iné).

Unikátna paleobotanická zbierka, ktorá je súčasťou geologického fondu Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi, sa za posledné desaťročia rozrástla rádovo len o stovky kusov. Napriek vyvinutému úsiliu o záchranu vzácnych skamenelín flóry, ktoré by mohli doplniť zložitú mozaiku premien prírody treťohôr, väčšina nálezov z uhoľných baní je pravdepodobne zničená pri ťažbe alebo končí v súkromných zbierkach.

Otázka: Koľko druhov miocénnej flóry determinoval paleobotanik Mikuláš Takáč?